

van de cortonen noodzakelijk is. De kans, dat de baring zal moeten worden getermineerd is groot, evenals de kans dat het kind — al of niet na een kunstverlossing — asfyctisch wordt geboren. Om deze reden zijn wij van mening dat iedere stoomis in de frequentie van de cortonen en ieder verlies van meconium tijdens de baring een medische indicatie vormen de baring verder klinisch te doen plaatsvinden. Alleen in de kliniek waar een langdurige controle van de cortonen is te verwezenlijken, is de optimale wijze van termineren mogelijk en is een ernstige asfyxie post partum adequaat te behandelen.

Assali, N. S., L. W. Holm and N. Sehgal (1962) Am. J. Obstet. Gynec. 83, 809

Brady, J. P. B., L. S. James and M. A. Baker (1962) Am. J. Obstet. Gynec. 84, 1
 Chung, F. and E. H. Hon (1959) Obstet. and Gynec 13, 633
 Crawford, J. S. (1966) Am. J. Obstet. Gynec. 96, 382
 Hellman, L. M., H. J. Johnson, W. E. Tolles and E. H. Jones (1961) Am. J. Obstet. Gynec. 82, 1055
 Hellman, L. M., G. W. Morton, W. E. Tolles and L. P. Fillisti (1963) Am. J. Obstet. Gynec. 85, 610
 Hon, E. H. (1959) Am. J. Obstet. Gynec. 77, 1084
 Hon, E. H. and S. T. Lee (1963) Am. J. Obstet. Gynec. 87, 814
 Kubli, F. (1966) Fetale Gefahrenzustände und ihre Diagnose. Georg Thieme Verlag. Stuttgart.
 Millican, E., J. R. Urbach, E. R. Carrington and R. L. Lambert (1966) Am. J. Obstet. Gynec. 96, 565
 Reynolds, S. R. M. (1962) Am. J. Obstet. Gynec. 83, 800
 Saling, E. (1966) Das Kind im Bereich der Geburtshilfe. Georg Thieme Verlag. Stuttgart.

Een bibliotheek voor patiënten (2)*

DOOR DR. G. J. BREMER, HUISARTS TE NIEUWKOOP

In 1962 werd door mij in huisarts en wetenschap een ontwerp gepubliceerd voor een bibliotheek voor patiënten. De belangstelling voor dit onderwerp bleek onverwacht groot te zijn. Nu, na vijf jaar, leek het mij nuttig een herziene lijst samen te stellen. Een nieuwe lijst met titels werd ter beoordeling naar de volgende instanties gezonden: Nederlandse Vereniging voor Sexuele Hervorming, Bilderdijkstraat 14, Den Haag. Nederlandse Vereniging van Pleegouders, Bergweg 34c, Rotterdam. Redactie van „Ons Gezin”, Van de Spiegelstraat 15, Den Haag. Nationale Federatie voor Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting, Van Speykstraat 19, Den Haag. Voorlichtingsbureau voor de Voeding, Laan Copes van Cattenburch 44, Den Haag. Nederlandse Vereniging van Suikerzieken, Burg. Patijnlaan 65, Den Haag. Nationale Federatie voor de Geestelijke Volksgezondheid, J. J. Viottastraat 42, Amsterdam. K en O- Landelijk Voorlichtingscentrum voor Ouders en Opvoeders, 's-Gravendijkwal 60, Rotterdam. Nederlandse Centrale Vereniging ter Bevordering van de Revalidatie, Stadhouderslaan 142, Den Haag.

Tevens werd het oordeel van enkele collegae gevraagd en van de volgende twee boekhandelaren: N.V. Broese, Nachtegaalstraat 20 te Utrecht en Dekker en Van de Vegt, Oude Gracht 206 te Utrecht. Dank zij de vlotte reacties van de genoemde instanties en personen kwam de volgende

* Voor het eerste deel raadplege men (1962) huisarts en wetenschap 5, 341

lijst spoedig tot stand. Naar mijn mening verdient het aanbeveling nog eens de overwegingen uiteen te zetten om tot de aanschaf van een dergelijk bibliotheekje over te gaan.

Een enkele keer kan het nuttig zijn na beëindiging van een gesprek de patiënt een boek mee te geven, met behulp waarvan bij zich wat meer in het besproken onderwerp kan verdiepen. Het bleek mij dat sommige boeken nogal in de smaak vielen, zodat het idee naar voren kwam een bibliotheekje voor patiënten te vormen. Sinds enige tijd heb ik daarom een aantal boeken ter beschikking. Een lijst met titels ligt in de wachtkamer ter inzage, hetgeen het voordeel heeft dat de patiënten soms uit eigen beweging een boek te leen vragen.

De keuze van de boeken is uiteraard persoonlijk en het is voorstelbaar dat andere collegae tot een totaal verschillende boekenreeks komen. De genoemde boeken dienen dan ook slechts om een indruk te geven van een dergelijke bibliotheek. De boeken zijn naar onderwerp in enkele groepen ingedeeld, waardoor men een betere indruk krijgt omtrent de bedoeling van deze verzameling.

- A boeken over voedingsvoorschriften en diëten;
- B boeken over opvoeding;
- C boeken over seksuele voorlichting, protestant-christelijk;
- D boeken over seksuele voorlichting, rooms-katholiek;
- E boeken over seksuele voorlichting, algemeen;
- F boeken over het oud worden;
- G boeken speciaal voor de vrouw;
- H boeken voor de aanstaande moeder;
- I boeken voor zieken en hun omgeving;

- J boeken over zieke en invalide kinderen;
K diversen.

Behalve deze boeken zijn er nog een aantal folders (L) beschikbaar die tegen kostprijs zijn te verkrijgen.

Praktische uitvoering. In de wachtkamer ligt de lijst met titels van de boeken ter inzage. Voor dit doel heb ik een plastic Sesam-band* genomen waarin de tekst achter doorzichtig plastic blijft, zodat de lijst niet binnen korte tijd ontoonbaar is. Elke afdeling (A tot en met L) heeft een aparte bladzijde; deze bladzijden zijn uitneembaar zodat later, indien nodig titels kunnen worden toegevoegd. Op de eerste bladzijde staat: „In deze lijst vindt u boeken die bij de assistente te leen kunnen worden gevraagd. De folders (1 tot en met 21) zijn tegen kostprijs verkrijgbaar. Gaarne geleende boeken binnen 14 dagen terug bezorgen.” Op de plastic band staat met grote letters: „Ter Inzage”. De totale kosten van aanschaffing, ruim 60 boeken inclusief een aantal folders in voorraad, bedraagt ongeveer f 320,—.

A Voedingsvoorschriften en diëten

1 Dokter, mag ik? Gerechten voor het zoutloze en zoutarme dieet. J. J. C. Mantz. Ruys Uitgeversmaatschappij, Amsterdam, 1965, 109 bladzijden, prijs f 4,90.

2 Dokter, mag ik? Gerechten voor suikerpatiënten. J. J. C. Mantz. Ruys Uitgeversmaatschappij, Amsterdam, 1965, 111 bladzijden, prijs f 3,90.

3 Dokter, mag ik? Gerechten voor maag- darmpatiënten. J. J. C. Mantz. Ruys Uitgeversmaatschappij, Amsterdam, 1965, 80 bladzijden, prijs f 4,90.

4 Dokter, mag ik? Gerechten voor gal- en leverpatiënten. Mary Hirschel. Ruys Uitgeversmaatschappij, Bussum, 1960, 91 bladzijden, prijs f 3,90.

B Opvoeding

1 Gezonde kinderen, evenwichtige mensen J. -C. van Andel en O. van Andel-Ripke. Bijleveld, Utrecht, 1966, 269 bladzijden, prijs f 7,90.

2 Speel goed met speelgoed. W. J. Bladergroen. Uitgeverij Van Stockum & Zoon, Den Haag, 1957, 140 Bladzijden, prijs f 4,90.

3 Lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van het kind. W. J. Bladergroen. Em. Querido's Uitgeverij, Amsterdam, 1966, 192 bladzijden, prijs f 12,90.

4 De ontwikkeling van de zuigeling. M. van Blankenstein, en andere. Uitgeverij Contact, Amsterdam, 1962, 127 bladzijden, prijs f 6,25. Een fotoreeks uit het eerste levensjaar.

5 De Tweeling. J. W. Bruins. Callenbach, Nijkerk, z.j., 64 bladzijden, prijs f 3,75.

6 Het Medisch Opvoedkundig Bureau. Fr. H. J. Knaven. Nat. Fed. voor Kinderbescherming, Amsterdam, z.j., 23 bladzijden, prijs f 0,75.

7 Paedagogisch prentenboek. D. Arn. van Krevelen. Muusses, Purmerend, 1966, 71 bladzijden, prijs f 5,25.

* Plastic Sesam-B-band, bestelnummer A 4246-381; met Sesam-B interieur: doorzichtige tas, bestelnummer A 6227-842. Atlanta, Hoogezand.

8 Het enig kind. Eda J. Leshan. N.V.S.H. Uitgeverij, 's-Gravenhage, 1965, 48 bladzijden, prijs f 1,50.

9 Baby- en kleuterverzorging. B. Spock. Uitgeverij Contact, Amsterdam, 1960, 543 bladzijden, prijs f 11,50, prijs gebonden f 14,50.

10 Gesprekken met moeders. B. Spock. Uitgeverij Contact, Amsterdam, 1962, 284 bladzijden, prijs f 9,75.

11 Adviezen aan ouders. B. Spock. Uitgeverij Contact, Amsterdam, 1963, 293 bladzijden, prijs f 9,75.

C Seksuele voorlichting, protestant-christelijk

1 Uw deel in dit leven. P. J. F. Dupuis. Uitgeverij W. ten Have, Amsterdam, 1961, 368 bladzijden, prijs f 13,90.

2 Met open ogen het huwelijk in. P. J. F. Dupuis en R. van der Mast. Boekencentrum, 's-Gravenhage, 1961, 64 bladzijden, prijs f 1,25.

3 Ontbloeiend wonder. J. A. van Nieuwenhuizen. Stafleu & Zoon, Leiden, 1961, 159 bladzijden, prijs f 4,90.

4 Stippellijnen in het seksuele leven. Voor jongens van 13-18 jaar. C. Postma. Callenbach, Nijkerk, z.j., 55 bladzijden, prijs f 3,50.

5 Stippellijnen in het seksuele leven. Voor meisjes van 13-18 jaar. H. de Ranitz. Callenbach, Nijkerk, z.j., 53 bladzijden, prijs f 2,75.

D Seksuele voorlichting, rooms-katholiek

1 De voorlichting in de opvoeding. H. M. Dresen-Coenders. Uitgeverij Paul Brand, Hilversum, 1961, 81 bladzijden, prijs f 4,90.

2 Hoe voorlichten? H. M. Dresen-Coenders. Uitgeverij Paul Brand, Hilversum, 1965, 31 bladzijden, prijs f 1,25.

3 Gehuwd en ongehuwd. C. J. B. J. Trimbos. Uitgeverij Paul Brand, Hilversum, 1965, 224 bladzijden, prijs f 7,90.

E Seksuele voorlichting, algemeen

1 Waarom seksuele opvoeding? T. Blankenstijn-Biersma. Callenbach, Nijkerk, z.j., 40 bladzijden, prijs f 2,50.

2 Liefde en erotiek in het huwelijk. Albert Ellis. Hollandia, Baarn, 1966, 320 bladzijden, prijs f 14,50.

3 Mammie waar kom ik vandaan? Sten Hegeler. A. G. Schoonderbeek, Laren, z.j., 38 bladzijden, prijs f 2,90.

4 De seksuele opvoeding van het kind. H. Noome. Stafleu, Leiden, z.j., 131 bladzijden, prijs f 5,90.

F Oud worden

1 De tweede helft. Jac. W. Greighton. Uitgeverij N.I.B., Zeist, 1960, 180 bladzijden, prijs f 11,90.

2 De kunst van het oud worden en gezond blijven. R. Hornstra. Van Gorcum, Assen, 1955, 88 bladzijden, prijs f 3,95.

3 Ouder worden en . . . gelukkig zijn! A. J. van Leusen. Ruys Uitgeversmij., Bussum, z.j., 172 bladzijden, prijs f 4,90.

G Speciaal voor de vrouw

1 De huisvrouw. E. Mesdag. Nygh & Van Ditmar, 's-Gravenhage, 1965, 189 bladzijden, prijs f 6,50. Verschillende facetten van de functie van de huisvrouw.

2 Hygiëne van de vrouw. Elsa Pereira d'Oliveira. Zomer & Keunings Uitgeversmaatschappij, Wageningen, 1963, 144 bladzijden, prijs f 5,50.

3 Kenteringsjaren van de vrouw. Elsa Pereira d'Oliveira.

Zomer & Keunings Uitgeversmaatschappij, Wageningen, 1963, 87 bladzijden, prijs f 4,90.

H Voor de aanstaande moeder

1 Moeder worden zonder vrees. Grantly Dick Read. Scheltema en Holkema, Amsterdam, 1964, 194 bladzijden, prijs f 6,75. Beginselen en praktijk van de natuurlijke baring.

2 Wordend moederschap. G. J. Kloosterman, Lochem, De Tijdstroom, 1966, 128 bladzijden, prijs f 5,50. Een boek voor aanstaande vaders en moeders.

3 Moederschapszorg, zuigelingen- en kleuterzorg. P. W. Koppius. Wolters, Groningen, 1965, 83 bladzijden, prijs f 2,75.

4 Gymnastiek voor zwangeren en kraamvrouwen. A. J. M. Lamers. Van Gorcum, Assen, 1960, 109 bladzijden, prijs f 4,25.

5 Gymnastiek voor de aanstaande moeder. Elisabeth Róna-Kármán. J. C. Kloosterman De Tijdstroom, Lochem, 1964, 55 bladzijden, prijs f 4,90.

6 De bevalling. E. Leisen en R. Sweering. Stafleu, Leiden, z.j., 48 bladzijden, prijs f 7,50

7 Baby op komst. L. I. Swaab. N.V.S.H. Uitgeverij, 's-Gravenhage, z.j., 144 bladzijden, prijs f 1,50.

I Voor zieken en hun omgeving

1 Ziek... en toch bezig. J. Ph. Helsdingen-Boelmans ter Spill. Thieme, Zutphen, 1963, 196 bladzijden, prijs f 12,50. Aangepaste handenarbeid voor zieken, gehandicapten en bejaarden.

2 Suikerziekte. J. J. R. Houtzagers. Bruna, Utrecht, 1962, 45 bladzijden, prijs f 1,75. Behandeling door middel van tabletten.

3 De patiënt thuis. F. Meyboom. Nygh en Van Ditmar, 's-Gravenhage, 1965, 77 bladzijden, prijs f 3,75. Een beknopte handleiding voor de verzorging van zieken thuis.

4 Behandeling en verzorging van geestelijk gestoorde. F. Meyboom. Nygh en Van Ditmar, 's-Gravenhage, 1959, 72 bladzijden, prijs f 2,35.

5 Zieken thuis verzorgen. Y. M. M. Stellweg. Uitgeverij Elsevier, Amsterdam, 1963, 195 bladzijden, prijs f 3,10.

J Zieke en invalide kinderen

1 Doof... Hoe kan ik helpen? P. R. Berkhout. Uitgave van de Joh. C. Ammanschool, Duwaer, Amsterdam, 1960, 77 bladzijden, prijs f 2,—.

2 Voor bezige handen. Beschrijvingen voor het zelf vervaardigen van speelgoed voor geestelijk gehandicapte kinderen. F. van de Bos. Focus, Haarlem, 1962, 31 bladzijden, prijs f 2,50.

3 Het meisje dat niet kon groeien. Pearl S. Buck. Uitgeverij Bruna, Utrecht, 1964, 94 bladzijden, prijs f 1,75.

4 Het slechthorende kind. W. Croonen en F. J. Wilms. De Toorts, Haarlem, 1958, 88 bladzijden, prijs f 3,90.

5 Voor de ouders van een mongooltje. I. Geuter-Newitt. Focus, Bloemendaal, z.j., 39 bladzijden, prijs f 1,90.

6 Wenken voor opvoeders van stotterende kinderen. W. Heunig en F. Ringsdorff. Callenbach, Nijkerk, 1965, 38 bladzijden, prijs f 2,50.

7 Scheel engeltje. J. van der Hoeven. Ploegsma, Amsterdam, 1964, 128 bladzijden, prijs f 5,90.

8 Het geestelijk gehandicapte kind in het gezin. W. A. van Liefeland Jr. Bijleveld, Utrecht, 1961, 176 bladzijden, prijs f 9,90.

9 Geestelijk onder de maat? W. A. van Liefeland Jr. Callenbach, Nijkerk, z.j., 40 bladzijden, prijs f 2,25.

10 Liesje gaat naar het ziekenhuis. Leonard Roggeveen. Van Goor, 's-Gravenhage, z.j., 24 bladzijden, prijs f 1,25.

11 Het zieke kind. J. A. R. Sanders-Woudstra. Callenbach, Nijkerk, 1965, 46 bladzijden, prijs f 2,75.

12 Over de opvoeding van het blinde kind. J. van Weelden. Wolters, Groningen, 1962, 170 bladzijden, prijs f 6,50.

K Diversen

1 Z.M.O.K. en L.O.M.-scholen. K. de Bloois en W. J. Bladergroen. Uitgave Stichting: „Voor het Kind”, Emmastraat 38, Amsterdam, prijs f 1,50.

2 Het getij. J. G. H. Holt. Dekker & Van de Vegt, Utrecht, 1966, 95 bladzijden, prijs f 4,50.

3 Kinderloosheid in het huwelijk. B. S. ten Berge en A. Schellen. Spectrum, Utrecht, 1963, 86 bladzijden, prijs f 2,50.

4 Ondertoezichtstelling. E. K. Ch. Schröder. Uitgave Stichting: „Voor het Kind”, Emmastraat 38, Amsterdam, prijs f 1,50.

5 Het kinderloze huwelijk. L. I. Swaab. Bohn, Haarlem, 1953, prijs f 3,50.

6 Orale anti-conceptie. L. I. Swaab. Bigot & Van Rossum, Blaricum, z.j., 108 bladzijden, prijs f 4,95.

7 Adoptie. M. B. van de Werk. Uitgave Stichting: „Voor het Kind”, Emmastraat 38, Amsterdam, 1961, 17 bladzijden, prijs f 1,—.

L Folders

Voorlichtingsbureau voor de Voeding, Laan Copes van Cattenburch 44, 's-Gravenhage.

1 Dat is gezonde voeding f 0,15

2 De voeding van de schoolgaande jeugd f 0,10

3 De voeding van de aanstaande moeder f 0,15

4 Sport en Voeding f 0,15

5 De voeding van kleuters en peuters f 0,10

6 Onze voeding als we ouder worden f 0,15

7 Eet om fit gezond energiek te zijn f 0,15

8 De voeding van zuigelingen en peuters f 0,15

9 Van overwicht tot goed gewicht f 0,15

10 Wie veel weegt, veel waagt f 0,15

11 De voeding van kampeeders f 0,15

12 Minder kiespijn door een goede voeding f 0,10

Stichting Bevordering Hygiënische Gewoonten, Frederik Hendriklaan 34a, 's-Gravenhage.

13 Hygiëne en kamperen f 0,35

Ned. Vereniging van Suikerzieken, Burg. Patijnlaan 65, 's-Gravenhage.

14 Wenken voor Suikerzieken f 0,40

15 Het Gaat om U f 0,60

Nat. Fed. voor Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting, Van Speykstraat 19, 's-Gravenhage.

16 Het kind en zijn spel (in herdruk)

17 Doen en laten voor opvoeders (in herdruk)

18 Ziek zijn en spelen f 0,30

19 Zindelijk worden f 0,40

20 De kleuter en het verkeer f 0,30

21 Onze voeten f 0,35

De folders 1 tot en met 12 zijn verkrijgbaar via het kastje van het Voorlichtingsbureau voor de Voeding dat zich in de wachtkamer bevindt — (1967) huisarts en wetenschap 10, 5.

Naschrift. Zoals in het advies van de Centrale Raad voor de Volksgezondheid wordt opgemerkt, worden boeken waarschijnlijk voornamelijk gelezen door de sociale middengroep en de hogere welstandsklasse. Met een „bibliotheek voor patiënten” bereikt men dus waarschijnlijk maar een klein gedeelte van de praktijk. Toch is mijn ervaring — hoewel tot nu toe uiteraard gering — niet ongunstig. Er worden ruim vijftig boeken per jaar uitgeleend en mijn indruk is dat de huisarts na een gesprek een zekere leedrempelvrees heeft weggenomen. Het blijkt bijvoorbeeld dat een vrij groot aantal mensen zich geneert over bepaalde onderwerpen een boek in een winkel te kopen. Om deze reden staan van de boekjes K2 en K6 altijd enkele nieuwe exemplaren tegen kostprijs ter beschikking.

Hiermede in overeenstemming is mijn ervaring dat tijdens het afspraakspreekuur, als men in de wachtkamer rustig alleen in de lijst kan neuzen, meer boeken te leen worden gevraagd dan tijdens het gewone spreekuur. Als bijkomstigheid moet nog worden vermeld dat de gehele reeks boeken H (voor de aanstaande moeder) tijdens het zwangerschapspreekuur op de tafel in de wachtkamer wordt neergelegd.

Tenslotte zou ik er op willen wijzen dat de volgende twee tijdschriften mijns inziens zeer geschikt zijn voor wachtkamerlectuur:

Spreekuur thuis. (Administratie: Witte de Withstraat 73, Rotterdam. Prijs per jaargang f 13,—) en

Ons Gezin .Uitgave van de Nat. Fed. voor Huishoudelijke en Gezinsvoeding. (Administratie: Boom-Ruygrok N.V., Ged. Oudegracht, Haarlem. Prijs per jaargang f 7,50).

REFERATEN

VERZORGD DOOR DE STUDIEGROEP ARTIKELENDOCUMENTATIE

1966-51 Zur Nomenklatur der beiden Bilirubinarten. *Brühl W. von (1966) Münch. med. Wschr. 108 1621.*

Nu biochemisch is ontdekt, waarop het verschil tussen de door Heymans van den Bergh ingevoerde „directe en indirecte” reactie van het serum bilirubine berust, meent de schrijver dat het logischer zou zijn, het onderscheid tussen beide reacties in een meer zinvolle benaming tot uitdrukking te laten komen. Bilirubine ontstaat bij de afbraak van hemoglobine in het reticulo-endotheliale systeem. De eerste trap zou hij primaire bilirubine willen noemen; het is niet in water oplosbaar en wordt dan ook niet door de nieren uitgescheiden. Dit primaire bilirubine wordt naar de levercellen gevoerd en daar geconjungeerd met glucuronzuur als bilirubine di- of mono-glucuronide (\pm 80-85%), daarnaast ook met glycocoll, methyl- en acetyl-groepen. Daardoor wordt het in water oplosbaar en kan het de nier passeren. Deze geconjungeerde bilirubine zou hij secundaire bilirubine willen noemen. Het is deze bilirubine die zonder diazoproef reageert, dus „direct” reageert, terwijl het primaire bilirubine pas met een katalysator als alcohol of coffeine kan reageren met het diazoreagens, het zogenaamde indirecte bilirubine. Het secundaire of geconjungeerde bilirubine wordt daarna via de galwegen naar de darm gevoerd, waar het grotendeels via urobilinogeen tot stercobilinogeen wordt gereduceerd. Een deel echter wordt via entero-hepatische wegen weer naar de lever gevoerd, vanwaar het gedeeltelijk met de urine kan worden uitgescheiden.

De benaming direct of indirect reagerend zegt dus alleen iets over een laboratoriumtechniek, maar niets over het weten van deze twee vormen van bilirubine. De schrijver ziet dan ook voor een zinvolle benaming de volgende mogelijkheden: Of men stelt de chemische kenmerken centraal en spreekt van bilirubine en geconjungeerde bilirubine; of men stelt de fysicochemische eigenschappen centraal en spreekt van wateroplosbaar en wateroplosbaar bilirubine; of men stelt de intermediaire bilirubine-stofwisseling centraal en spreekt van primaire en secundaire bilirubine.

M. Reyerse.

1966-54 Age of majority. *Leading article. (1966) Brit. med. J. I, 1250.*

De labiele toestand, waarin zich heden de opgroeiende jeugd bevindt, betekent een bron van angst voor henzelf en voor hun ouders. De toenemende ingewikkeldheid van het maatschappelijk bestel noodzaakt tot een steeds langduriger periode van opvoeding en opleiding. De minimum leeftijd waarop men in 1890 de school mocht verlaten was 12 jaar; in 1970 zal deze in Engeland tot 16 jaar zijn opgetrokken.

Daarnaast wordt de jeugd geleidelijk aan steeds vroeger rijp. De gemiddelde leeftijd van de menarche is nu op zijn minst 18 maanden jonger dan in 1890. Hierdoor zit de moderne jeugd tussen twee op haar inwerkende krachten gevangen. Naar de wet afhankelijk en gedwongen steeds langer op school te verblijven, maar lichamelijk veel vroeger volgroeid en sterk onder de invloed van, en opgezweept door, de communicatiemiddelen der moderne samenleving en de indringende invloed van de propaganda-middelen van de, op het maken van winst beluste, commercie, welke zich met alle kracht op deze leeftijdsgroep werpt.

Dat het begin van de puberteit niet alleen in Engeland, maar ook in de meeste andere landen op jongere leeftijd ligt — in Engeland op ongeveer 13 jaar en 3 maanden — blijkt uit vele publikaties. Jongens bereiken de puberteit gemiddeld twee jaar later dan meisjes; maar ook bij hen is die verschuiving omlaag, merkbaar. Het begin der seksuele rijpheid wil echter nog niets zeggen over de maatschappelijke en geestelijke rijpheid van het opgroeiende kind. Toch zijn er aanwijzingen dat ook het gemiddelde intelligentiepeil der jeugd omhoog gaat, althans is een verschuiving van het vermogen om bepaalde leerstof in zich op te nemen naar jongere leeftijd merkbaar.

In Engeland en Schotland vond men bij steekproeven op scholen dat de resultaten van lezen, taal en rekenen bij kinderen van elf jaar een stuk beter waren dan voor de oorlog. Ook hierbij lag het peil bij de meisjes weer ietwat hoger dan bij de jongens. Dit heeft echter niets te maken met een bijzondere spurt van de meisjes omstreeks het be-